

Een tweede vindplaats van de Zwitserse glansslak *Oxychilus navarricus helveticus* (Blum, 1881) in Nederland

Fig. 1. De westelijke dijk van het Julianakanaal ter hoogte van Illikhoven, gemeente Echt-Susteren. Foto Jan Koert.

Jan P.G. Koert, Gerard D. Majoor & Wim J. Maassen

Summary. The 'Swiss glass snail' *Oxychilus navarricus helveticus* (Blum, 1881) is a very rare species in the Netherlands. The only reliable record concerns a population discovered in 2004 in Schijndel, province of Noord-Brabant. This report documents another population encountered on the outside of the western dike lining the Julianakanaal in Illikhoven, municipality of Echt-Susteren (province of Limburg). There is no clue how the species arrived in Illikhoven.

Zeer zeldzaam

De Zwitserse glansslak *Oxychilus navarricus helveticus* (Blum, 1881) is in Nederland zeer zeldzaam. De oudste waarneming die wordt vermeld in de Nederlandse Databank Flora en Fauna (NDFD) betreft een melding van Driebergen uit 1911 (www.verspreidingsatlas.nl). Die determinatie werd later door Van Benthem Jutting (1933) als „zeer onwaarschijnlijk” beschouwd; het materiaal dat zij toen heeft gezien in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie kon daar later helaas niet worden teruggevonden (Boesveld & De Winter, 2004). Er bestonden lang meldingen van de Zwitserse glansslak uit 1998 en 1999 van twee plaatsen op het eiland Texel (zie bijvoorbeeld Jansen, 2016: 98). Bij navraag bij David Tempelman, die deze vondsten zou hebben aangebracht, bleek dat deze vermeldingen op een vergissing berustten; de punten zijn inmiddels van de verspreidingskaart in NDFD verwijderd. In 2016 zou de soort zijn gevonden in de Deelen in de provincie Friesland (Tienstra *et al.*, 2017). Deze melding blijkt echter op een onjuiste determinatie te berusten (persoonlijke mededeling Jaap de Boer). In 2004 ontdekte Arno Boesveld een populatie van de Zwitserse glansslak in het Wij-

boschbroek bij Schijndel in de provincie Noord-Brabant (Boesveld & De Winter, 2004). Dit was dus tot voor kort de enige gevalideerde populatie in Nederland.

Een tweede populatie

Op 15 maart 2020 bemonsterde de eerste auteur, in het kader van een algemene inventarisatie van steile taluds van wegbermen, de buitenzijde van de westelijke dijk van het Julianakanaal in Illikhoven (gemeente Echt-Susteren, provincie Limburg; Amersfoortcoördinaten 184.67-341.49) (fig. 1). Op dat moment was de vegetatie er nog laag: wat opkomende bramen, brandnetels en grassen. Onder de vegetatie en de resten van afgestorven planten, voornamelijk van grassen, werden enkele levende exemplaren van glansslakken aangetroffen die niet meteen thuisgebracht konden worden. Bij nadere beschouwing van de lege huisjes met collega's van de Mollusken Studiegroep Limburg (MSL), en door vergelijking met beschikbaar materiaal uit Schijndel, leek het al snel vrijwel zeker dat dit exemplaren waren van de Zwitserse glansslak. Doorslaggevend waren de

Tabel 1. Soorten landslakken op 15-03-2020 aangetroffen op de dijk van het Julianakanaal

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Aantal
Slanke dwergslak	<i>Carychium tridentatum</i>	5
Glanzende agaathoren	<i>Cochlicopa lubrica</i>	8
Slanke agaathoren	<i>Cochlicopa lubricella</i>	1
Geribde jachthorenslak	<i>Vallonia costata</i>	2
Scheve jachthorenslak	<i>Vallonia exentrica</i>	13
Dwerg-korfslak	<i>Vertigo pygmaea</i>	6
Dwergpuntje	<i>Punctum pygmaeum</i>	2
Aardschijfje	<i>Lucilla scintilla</i>	1
Boerenknoopje	<i>Discus rotundatus</i>	1
Grote kistalslak	<i>Vitrea crystallina</i>	2
Zwitserse glansslak	<i>Oxychilus navarricus helveticus</i>	5
Bruine blinkslak	<i>Aegopinella nitidula</i>	6
Ammonshorentje	<i>Nesovitrea hammonis</i>	8
Doorschijnende glasslak	<i>Vitrina pellucida</i>	10
Totaal aantal soorten		15

Fig. 2. Zwitserse glansslak van de dijk van het Julianakanaal. Let op de zwarte mantelrand. Foto Gerard Majoor.

laag-conische vorm, de doorzichtigheid, de sterke glans en de lichtbruine kleur van de huisjes, alsmede de wittige kleur aan de onderzijde die naar de navel toe sterker wordt. Bovendien was er geen sprake van een extra verbreding van de laatste omgang. Er werden kort daarna nogmaals enkele levende exemplaren verzameld. Bij die exemplaren werd ook speciaal op de zwarte mantelrand gelet (Kerney & Cameron, 1980) (fig. 2). Aan de hand van de anatomie van de geslachtsorganen werd definitief bevestigd dat het om de Zwitserse glansslak ging.

Op 15 mei 2020 werd de locatie door drie leden van de Mollusken Studiegroep Limburg opnieuw bezocht. Binnen een half uur werden onder de vegetatie onderaan de dijk ongeveer 15 exemplaren van de Zwitserse glansslak verzameld. Die vegetatie kan gekarakteriseerd worden als een ruigtevegetatie op een löss-achtige ondergrond met dominantie van Braam (*Rubus spec.*) en Grote brandnetel *Urtica dioica*. Naast diverse grassoorten groeiden er Fluitenkruid *Anthriscus sylvestris*, Glad walstro *Galium mollugo* en Akkerdistel *Cirsium arvense*.

In het strooiselmonster van 15 maart werden naast de Zwitserse glansslak nog 14 soorten landslakken gevonden (tabel 1). Daarvan staat de Dwerg-korfslak *Vertigo pygmaea* als 'kwetsbaar' op de Rode lijst.

De twee biotopen vergeleken

De biotoop waarin de Zwitserse glansslak in Schijndel werd aangetroffen wordt omschreven als een vochtig tot nat populierenbos waarin de Zwitserse glansslak vooral op de natste plekken werd gevonden. Daar was een moerassige vegetatie aanwezig met onder andere Grauwe wilg *Salix cinerea*, Oeverzegge *Carex riparia* en Moeraszegge *Carex acutiformis* (Boesveld & De Winter, 2004). De biotoop in Schijndel is op het eerste gezicht volstrekt anders dan die in Illikhoven. Toch is het op die laatste genoemde plaats onder de vegetatie en de afgestorven plantendelen direct op de löss ook tamelijk vochtig.

De soorten landslakken die op beide plaatsen samen met de Zwitserse glansslakken werden aangetroffen overlappen maar in geringe mate. In Schijndel werden 24 soorten gevonden waarvan maar vier soorten identiek zijn aan de 14 soorten die in het strooiselmonster van Illikhoven werden gevonden.

De herkomst van de populatie in het Wijboschbroek in Schijndel is onbekend. De penismorfologie met 7-8 lengteplooien op de inwendige wand „doet vermoeden dat de soort zich (...) eerder gevestigd heeft vanuit Noordwest- dan vanuit Centraal- of Zuidwest-Europa" (Boesveld & De Winter, 2004).

Ook de herkomst van de populatie in Illikhoven is onbekend. 'Van een vrachtwagen gevallen' of 'van een boot afgewaaid' zijn denkbare, maar volstrekt speculatieve verklaringen.

Geraadpleegde bronnen

- BOESVELD, A. & A.J. DE WINTER, 2004. *Oxychilus (Ortizius) navarricus helveticus* (Blum, 1881), een nieuwe landslak voor de Nederlandse fauna (Gastropoda, Pulmonata, Zonitidae). – *Basteria* 68(1-3): 1-6.
- JANSEN, E.A., 2016. Veldgids slakken en mossels – land en zoetwater. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- NEDERLANDSE DATABANK FLORA EN FAUNA (NDFF). <https://www.verspreidingsatlas.nl/S73300>. Geraadpleegd 16-05-2020.
- TIENSTRA, T., M. ENGELMOER & H. BOSMA, 2017. Biodiversiteit in en om de Deelen in 2016. *Twirre, natuur in Fryslân* 27(1): 3-11.
- VAN BENTHEM JUTTING, T., 1933. *Mollusca* (1). A. Gastropoda, Prosobranchia et Pulmonata. – *Fauna van Nederland* 7: 1-387.

Adres van de auteurs

Jan Koert: pog.mo.thon@kpnplanet.nl
 Gerard Majoor: gmajoor87@gmail.com
 Wim Maassen: willem.maassen@hetnet.nl